

АЗӘРБАЈЧАН МҮӘДЛИМИ

№ 47 (2311)

ЧҮМӘ,

11

И Ј У Н
1971-чи йл.

ҖӨЗӘТ 1934-чү йлден ҖЫХЫР
ҖИМӘТИ 4 ҖӘНК.

АЗӘРБАЈЧАН ССР МААРИФ НАЗИРЛИГИНИН ВӘ МААРИФ, АЛИ МӘНТӘБ, ЕЛМИ ИДАРӘ ИҖИЧИЛӘРИ ҖАМНАРЛАР ИТТИҖАҖЫ РЕСПУБЛИКА КОМИТАСИННИН ОРГАНЫ

«Азербайжан музллими» («Учитель Азербайжана») орган Министрствә просвещения Азербайжанской ССР и республиканского комитета профсоюза работников просвещения, высшей школы и научных учреждений.

ТӘНГИД ВӘ БИБЛИОГРАФИЈА

ДӨРДҮНЧҮ СИНИФ ҮЧҮН „ӘДӘБИЈАТ“

Инди јени програмлара кечилмәси илә әлағадар оларак јени-јени дәрсликәр мейдана чыкыр. Онлардан бири дә М. Рзагулијев вә Ш. Микајыловун бәрликдә јаздыглары IV синиф «Әдәбијат» китабыдыр.

Јени тәдрис илдиндән дөрдүнчүләр илк дөфә оларак фанләр үзәр дәрс алачаклар. 10—11 јашлы ушағын әдәбијатла илк танышлығы онда бу фәннә бәјк марағ јаратмагы, ону һәвәсләндирмәли, әдәбијатын инсаны өгли вә әхлағи чәһәтдән камилләшдирдијини она аңлатмагыдыр. Мәһз бу бахымдан јанашдыгда гәјд етмәлики ки, мұәллифләр илк сынағ олмасына бахмарарағ истәр методикки, истәрсә дә педагожики-дидактики нәтеји-нәзәрден кәјфијәтли бяр дәрслик һазырламышлар.

Мұәллифләр классик дәрслик јарадылмасы үсүлүнүн ән мұтәрәғги чәһәтләриндән истифадә едәрәк, һазыркы талабләрә чатаб верән мұасир рүйлү дәрслик јаратмаға чалышмышлар.

Мәлүмдүр ки, шакирдләр ашағы синифләрдән мұәллимин рәһбәрлији алтында мәтиләрин бәдн гираәти илә мәшғул олурлар. «Әдәбијат» китабы васитәсилә бу иши даһа дә иһкишаф етдирмәк үчүн кәйши иһкән вардыр. Бунуңла бәрәбәр, охунмұш материалын мәна вә мәһијәтнин дәрндән гаврамағ, охун бәрәсиндә дүшүнмәк, мұғәјисә етмәк, факт вә һадисәләрә мүнәсибәтнин билдирмәк, тәсвирләвек, әхлағи, естетик чәһәтдән тәкмилләшдирмәк үчүн

китабда кәјли материал топланмышдыр.

Материаллар беш һиссәјә аҗрылмышдыр. Мұхтәлиф әдәби жанрда јазылмыш мәтидән сонра мұәллифләр һәмши жанр һағында нәзәри мәлүмәт верирләр. Бу, шакирдләрдә әдәбијат нәзәријәсинә даир иһкән биллик јаранмасыны тәмин едир.

I һиссәдә шифаһи халғ әдәбијаты нумунәләри топланмышдыр. Бурада гардаш халғларын шифаһи халғ әдәбијатында нумунәләр верилмәси дә тәдир олунмагыдыр. Умумиләкдә көтүрдүкдә, һағыллар, ағалар сөзләри, тапмачалар вә онлар һағында верилән нәзәри мәлүмәт диғгәтлә сечилмиш, шакирдләрин аңлағ сәвијәсинә ујғун, марағыны тәмин едәрәк сәвијәдә ишләнмишдыр.

II һиссәдә верилмиш мәтиләр, әсасән, классик вә мұасир јазычыларын әсәрләриндән әхә едилмишдыр. Китабда диғгәтчи чәлб едән әсәс педагожи чәһәт мұәллифләрнин дидактикарын «асандан чәтиңә, садәдән мұрәккәбә» гадасына әмәл етмәләридир. Мұәллифләр шифаһи халғ әдәбијаты материалларында сонра бирдән-бирә чидли планда јазылмыш дәрин иһтиман-фәлсәфи мазмунлу мәтиләрә кечмиш, шифаһи халғ әдәбијаты әсасында јазычыларын ишләдикләри әсәрләри вә јахуд она бәнәр шә’р вә һекәјәләри—дилл чох садә, сүкәти марағылы, мазмуну асан гавранылан материаллары верчмшләр.

III һиссәдә демәк олар ки, тәбиғәт, онун көзәллији вә нәмәти һағында мәлүмәтлар шакирдләрә тәдмин едилир. Дөрдүнчү һиссәдә исә халғмызын газандығы нигилаби һанлыјәтдән, дөјүш вә әмәк адамларымызын гәһрәманлығларында, партијамыза, довләтимизә мәһәббәтдән бәһс олунур. Сонунчү һиссә шакирдләри етән әс-

ләрдә халғын чәкдији әзабларла, кечмиш һәјәтын ағырлығы илә таныш едир.

Көрүндүју кими, китабда инсан вә тәбиғәт, инсанын фәәлијәти, иһтимаһ һәјәтдә мөвҗеји, мұбаризәси, нәләрә гадир олмасы, тәбиғәтин инсанә хидмәти, онун башлыча әләмәтләри бәрәдә кәйши биллик верилир. Дөрдүнчү синифдә охујан шакирдләр шә’р вә һекәјәләр васитәсилә һәм бәдн, һәм дәндә-ја-әхлағи чәһәтдән кәјли тәкмилләширләр. Ушағларын гәлбини, руһуну охшајан, охуналы, марағылы парчалар онлардә вәтәнпәрвәрлик, халға, Вәтәндә сәдагәтлик, гәһрәманлығ һиссәләри ојатмаға хидмәт едир.

Дәрликдә тәдрис материалларында сонра суаллар вә тапшырығлар тәдмин едилир. Мұәллифләр бурада да методикки мәһарәтләрини нумажыш едирмишләр. Елә суаллар вә тапшырығлар верилмишдыр ки, бу тапшырығлар шакирдләрдә мәнтиғи тәфәккүрүн иһкәшафына көмәк едир, онлары мұстағил дүшүнмәјә, јарадычы фикрә истиғамәтләндирир.

Дәрликдә IV синиф шакирдләри үчүн јени олан бә’зи сөзләрин лүғәти вардыр. Умумијәтлә, мұәллифләр верилән биллијин шакирдләр тәрәфиндән там, ајдын, дәриндән, мөһкәм гавранылмасы үчүн мұчафиг васитәләрдән истифадә етмәјә чалышмышлар. IV синиф үчүн «Әдәбијат» дәрслијинин сынағ дөврү ирәлидәдир. Китабын әмәли тәтбиғиндән сонра онун һағында методикки чәһәтдән даһа әтрафлы данышмағ олар. Биз исә һәләлик бә’зи педагожи-дидактик мұлаһизәләримизи сөјләмәји лазым билдик.

Јери кәлмишкәһ китабын тәртибиндәки хырда гүсурлар бәрәсиндә данышағ.

Дәрликдәки мәтиләрин нәјә

көрә беш һиссәјә бәлүндүју тәкн ајдын олмур. Тарихи-хронологики ардычылығы корәми, мәхзуја корәми, тәбиғәт, чәмијәт һадисәләринә корәми?! Бизчә, һиссәләрин озуна дә мұәјјән, үмуми башлығлар верилсәји даһа јахшы оларды.

Јазычы вә шаирләрин портретләрини верилмәсиндә системәлиши вардыр. А. Сәһһәтин, А. Шаһигин, С. С. Ахундовун шәкилләри верилдији кими, һеч олмаса Ч. Чаббарлынын, Ә. Һағвердијевин дә шәкилләри чап едиләјди. Ушағлар Н. А. Крыловун портретинә бахмағ истәдикләри кими, М. Горькини дә шәкилин көрмәк истәрәдиләр. 63-чү сәһифәдә гурбаға тутан илан шәклинин сәһифәнин башлангычынә верилмәсә мұтәнаәблик чәһәтдән дүз олса дә, портрет шәкилләринин мазмун ардычылығына хәләл кәтирир. Елә мәтиләр вардыр ки, онлар иллустратив шәкилләрин чәкилмәси вәчибдир. Лакин чәкилмәмишдыр. Мәсәлән, 102-чи сәһифәдә Н. Сәфәрлиниң «Бакыја Күр кәлир» шә’ри верилмишдыр. Шә’рдән билишир ки, Бакыја Күр кәлир, Лакин ајдын олмур ки, нечә кәлир. Күрдән Бакыја каналы чәкилмишдыр. Күрүн озуңу м кәтирләр, ја су кәмәри васитәси илә кәлир. Бу долашылығы ајдынлашдырмағ үчүн Күр-Абшерон су кәмәри тикитисинә анд шәкил вермәк чох фәјдали оларды.

Нәһәјәт, бизим фикримнәчә, һеч олмаса шәкилләри дәрч едилән јазычы вә шаирләрин һансы дөрдә јашадығыны билдирмәк үчүн төвәллүд тарихини көстәрмәк пис олмазды. Бу, сәһнәкарлар һағында онлары әсәрләринә мүнәсибәтдә фикир ајдынылығына сәбәб оларды. Әлбәттә, бу кичик һогсанлар дәрслијин мә’ијјәтләрини һеч дә азатлыр. М. Рзагулузадә вә Ш. Микајыловун 4-чү синиф үчүн һазырладығлары «Әдәбијат» китабы јүксәк кәјфијәтли бир дәрслик кими гиймәтләндирилмәјә лајигдир.

Әждәр АҖАЈЕВ,
педагожи етмләр һәмнәә-
дл.